

Một Vài Thay Đổi Đáng Lo Ngại Trong Pháp Luật Bắc Mỹ

Lâm Vĩnh-Thế

Hai nước lớn của Bắc Mỹ, Hoa Kỳ và Canada, có mức độ phát triển cao về các mặt chính trị, kinh tế, xã hội, cũng là hai quốc gia pháp trị hàng đầu trên thế giới. Chính phủ luôn luôn hành xử theo đúng pháp luật, tôn trọng các điều khoản căn bản của Hiến Pháp là bộ luật căn bản và cao nhất của đất nước. Người dân cũng luôn luôn tuân thủ pháp luật, mọi bất hòa, xung đột đều được dàn xếp, xét xử theo pháp luật. Có thể nói là từ ngày lập quốc, trong hàng thế kỷ, trải qua nhiều thế hệ, các công dân của Canada và Hoa Kỳ lúc nào cũng có thể yên tâm là cuộc sống của mình lúc nào cũng được che chở và bảo vệ bởi pháp luật. Tuy nhiên, trong khoảng độ chừng 2-3 thập niên vừa qua, người dân Bắc Mỹ đã bắt đầu cảm thấy không còn hoàn toàn an tâm được với một số thay đổi đáng lo ngại trong pháp luật của đất nước họ. Chúng ta thử tìm hiểu xem những thay đổi đó là như thế nào và chúng đã có những tác động ra sao trên đời sống của người dân Canada và Hoa Kỳ.

Lý Do Của Những Thay Đổi Về Pháp Luật

Nhìn chung, về bề ngoài, các lý do của những thay đổi về pháp luật tại Bắc Mỹ là rất tích cực, rất đáng khen. Điển hình là những thay đổi liệt kê tiếp đây. Bãi bỏ án tử hình vì đã có bằng chứng rất rõ ràng là có nhiều án tử hình đã thi hành xong rồi về sau mới biết rõ là án oan thì người bị oan đã chết rồi làm sao có thể sửa sai được nữa. Các phạm nhân, ngay cả giết người, nếu chứng minh được là bị bệnh tâm thần, đều được trắng án. Các tội phạm hình sự, sau khi đã thi hành án một khoảng thời gian và có hạnh kiểm tốt, có thể được xét cho tự do (parole) sớm để làm lại cuộc đời. Nhiều biện pháp được áp dụng để ngăn chặn khả năng các cơ quan và nhân viên cảnh sát, trong lúc điều tra, phá án, có thể bức cung, vu oan cho các nghi phạm.

Mặt Trái của Những Thay Đổi Về Pháp Luật

Tuy nhiên, khi đi sâu vào các vụ án thì có thể nhìn thấy rõ hơn một sự thật không thể chối cãi được là các thay đổi mang tính nhân đạo rất đáng khen đó thật ra chỉ phục vụ lợi ích của các tội phạm mà thôi, hoàn toàn không đếm xỉa gì đến lợi ích của các nạn nhân cả.

Xin được kể ra một vụ án điển hình như sau:

Vụ án Vince Li giết chết Tim McLean ^[1]: Ngày 30-7-2008, một thanh niên 22 tuổi người Canada, tên Tim McLean, đã bị giết chết và cắt cổ, một cách hoàn toàn vô cớ, bởi một di dân người Trung Quốc 40 tuổi tên Vince Li trên một chuyến xe buýt Greyhound đang di chuyển trên Xa Lộ Xuyên Canada (Trans-Canada Highway) cách Portage La Prairie 30 km về phía Tây, thuộc tiểu bang Manitoba. Vụ án giết người này được khởi sự xét xử vào ngày 3-3-2009, luật sư của Li biện hộ là Li bị bệnh tâm thần nên không phải chịu trách nhiệm hình sự về tội giết người đó, Với những bằng chứng khám nghiệm về tâm thần do luật sư của bị cáo đưa ra, Chánh Án John Scurfield, chấp nhận biện hộ đó, phán quyết Li **không có trách nhiệm hình sự về tội giết người đó**, và ra lệnh đưa Li vào điều trị tại Trung Tâm Bệnh Tâm Thần Selkirk (Selkirk Mental Health Centre). Sau nhiều lần duyệt xét về tiến độ trong việc điều trị Li, ngày 20-2-2017, nghĩa là chưa đến 9 năm sau vụ giết người vô cớ đó, Vince Li đã được xóa tội và trở thành một người hoàn toàn tự do.^[2] Trước đó một năm, tháng 2-1016, Vince Li còn được cho phép chính thức đổi tên mới là Will Lee Baker. Chúng ta hoàn toàn không biết rõ chính xác nhưng chắc chắn phải là một con số rất lớn mà chính phủ (do tiền đóng thuế của người dân, trong đó, dĩ nhiên, là có cả cha mẹ của nạn nhân Tim McLean) đã phải chi trả trong gần 9 năm trị liệu cho Vince Li, về thuốc men, về chi phí cho các bác sĩ, cho các cơ quan luật pháp, vv. Nhưng, ngược lại, đối với gia đình của nạn nhân Tim McLean thì hoàn toàn **không có được một sự bồi thường nào cả**.^[3] Như vậy, không còn nghi ngờ gì nữa cả, xã hội và qua cái tổ chức đại diện cho họ là chính quyền, và tòa án, đã coi cái sinh mạng của tên sát nhân Vince Li **quý hơn rất nhiều** cái sinh mạng của nạn nhân Tim McLean. **Như Vậy Thì Công Lý Ở Đâu?**

Những Khuyết Điểm Trong Hệ Thống Hình Luật Hiện Nay

Các khuyết điểm trong hệ thống hình luật (criminal justice system) của Canada đã được ghi nhận ngay trong Phần Mở Đầu (Introduction) của một tài liệu nghiên cứu rất nghiêm túc,^[4] với một đoạn văn như sau:

Introduction

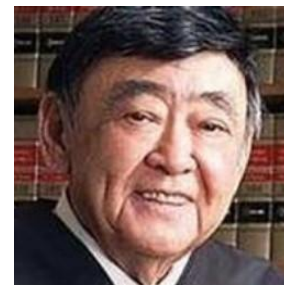
If we were to start from scratch and build an entirely new criminal justice system, should it resemble our current system? Presently, the criminal justice system is far from perfect. We go out of our way to encourage the accused party to deny guilt, even when guilty. We exclude the injured party – the victim. We focus more on how evidence was gathered than we do on what that evidence means. The current criminal justice system is designed by lawyers, for lawyers and the result is that victims and offenders are often bystanders in the proceedings

Xin tạm dịch sang Việt ngữ như sau:

“Nếu chúng ta xây dựng lại từ đầu hệ thống hình luật thì nó có sẽ giống như hệ thống hiện nay không? Hiện nay, hệ thống hình luật không hoàn hảo: chúng ta làm quá lố trong việc khuyến khích bên bị cáo chối tội, ngay cả khi họ có tội. Chúng ta gạt bỏ bên bị hại – nạn nhân. Chúng ta

chú ý nhiều vào khía cạnh bằng chứng đã được thu thập cách nào hơn là cái điều mà bằng chứng đó nói lên. Hệ thống hình luật hiện nay đã được làm ra bởi các luật sư, cho các luật sư và kết quả là cả nạn nhân và tội phạm thường chỉ là những kẻ bên lề của việc xử án.”

Khuyết điểm quan trọng thứ nhứt được nêu ra trong tài liệu nghiên cứu nghiêm túc vừa kể trên, “... **chúng ta làm quá lố trong việc khuyến khích bên bị cáo chối tội, ngay cả khi họ có tội... Chúng ta chú ý nhiều vào khía cạnh bằng chứng đã được thu thập cách nào hơn là cái điều mà bằng chứng đó nói lên,**” là vấn đề đã xuất phát từ vụ án nổi tiếng sau đây: Bị cáo John DeLorean buôn bán ma túy vào năm 1984, với Luật Sư biện hộ Howard Weitzman, và Chánh Án Robert Takasugi.^[5]

Bị cáo John DeLorean

Luật Sư biện hộ Howard Weitzman

Chánh Án Robert Takasugi

John DeLorean là một nhà doanh nghiệp Mỹ nổi tiếng trong kỷ nghệ xe hơi. Ngày 19-10-1982, ông bị Cơ Quan Điều Tra Liên Bang (Federal Bureau of Investigation = FBI) bắt giam và sau đó đưa ra tòa xét xử về tội âm mưu phân phối một số lượng rất lớn ma túy (cocaine) trị giá lên đến 24 triệu Mỹ Kim. Theo hồ sơ buộc tội của FBI, DeLorean lúc đó đang gặp khó khăn về tài chánh, có thể bị phá sản, nên đã quyết định tham gia vào việc buôn bán ma túy để có tiền cứu công ty của mình. Chính Cơ Quan FBI đã cho nhân viên, giả dạng làm một tên mua bán ma túy, tiếp cận DeLorean, đề nghị một dự án mua bán ma túy rất có lợi và DeLorean đã đồng ý tham gia. Trong quá trình này, Cơ Quan FBI đã thu thập rất nhiều bằng chứng phạm tội không thể chối cãi được của DeLorean trong đó, dĩ nhiên, có cả những băng thu âm và thu hình.

Phiên tòa bắt đầu từ ngày 18-4-1984 và kết thúc vào ngày 16-8-1984 với bản án **vô tội** cho DeLorean. Luật sư Weitzman đã biện hộ là chính quyền (qua cơ quan và nhân viên FBI) đã lợi dụng lúc DeLorean bị khủng hoảng tinh thần, thay gì giúp đỡ DeLorean, trái lại đã dụ dỗ, xúi giục và gài bẫy để đưa DeLorean vào chỗ phạm tội. Luận điểm biện hộ này, đặt trên căn bản của **Exclusionary Rule**,^[6] đã đánh động lương tâm của Bồi Thẩm Đoàn (Jury), và vì vậy, vào ngày 16-8, sau 29 giờ thảo luận, Bồi Thẩm Đoàn đã đồng ý với nhau và tuyên án vô tội cho DeLorean.

Sau vụ án DeLorean, các luật sư biện hộ đã tích cực sử dụng luật này trong việc biện hộ của họ trong các vụ án hình sự. Và như thế, kết quả là các bằng chứng buộc

tội đã được thu thập một cách bất hợp pháp, nghĩa không có sự đồng ý **cho phép trước** của tòa án hay thẩm phán, nếu được đưa ra trước tòa, đều sẽ bị loại bỏ, hoàn toàn không có tác dụng gì cả trong việc kết án. Hệ quả này rõ ràng là một lợi thế cho bọn tội phạm, và gánh nặng buộc tội của phe công tố càng nặng nề thêm. Ông bà ta thường nói: **”Đi với Phật bận áo cà sa, đi với ma bận áo giấy.”** Câu nói này dạy chúng ta một cách hành xử khôn ngoan: phải biết uyển chuyển, phải biết rõ đối tượng trước khi hành động. Bọn tội phạm thường tìm mọi cách che dấu hành vi phạm pháp, xóa bỏ bằng chứng phạm tội của chúng. Các cơ quan cảnh sát điều tra, trong lúc phá án, phải được luật pháp hỗ trợ, giúp cho có được những thuận lợi trong việc truy tìm bằng chứng buộc tội. Luật **Exclusionary Rule** nói trên hoàn toàn đi ngược lại nguyên tắc này, bề ngoài thì như bảo vệ sự vô tư của pháp luật, nhưng thực chất là gây khó khăn cho việc điều tra và thu thập bằng chứng phạm tội, và, như vậy, rõ ràng là chỉ giúp cho bọn tội phạm dễ dàng thoát tội. Lấy công tâm mà nói, lấy lương tri (common sense) mà xét, tất cả mọi người trong bất cứ quốc gia nào, xã hội nào, cũng đều biết rõ ai là người công dân hiền lành, lương thiện, tuân thủ pháp luật, và ai là lưu manh, bất lương, côn đồ, bất chấp pháp luật. Biết bao nhiêu vụ án trong đó các bằng chứng phạm tội rõ ràng không thể chối cãi được đã bị tòa án bác bỏ với lý do là chúng đã được thu thập bất hợp pháp, nghĩa là không có phép của tòa án, và tội phạm, mặc dù đã được chứng minh rõ ràng là phạm tội, đã được trắng án, nói theo người Mỹ là **walk free = đi tự do**. Xin kể ra đây một vài vụ điển hình:

- Bé Daniel Morcombe, 13 tuổi, bị bắt cóc và giết chết; tên sát nhân Brett Peter Cowan thú tội, và bị xử chung thân; sau đó chống án và luật sư biện hộ yêu cầu xử lại, với lý do là bằng chứng buộc tội (lời thú tội của Cowan do cảnh sát dụ hấn khai ra) phải bị loại bỏ vì bất hợp pháp^[7]
- Camden Smith dùng súng bắn chết 3 người bạn; cảnh sát tìm được khẩu súng trong nhà của Smith; thẩm phán Jennifer P. Harrison bác bỏ bằng chứng vì cho rằng cảnh sát vi phạm quyền của Smith theo Tu Chính Án 4 của Hiến Pháp^[8] khi khám xét nhà anh ta, mặc dù cảnh sát đã có án lệnh khám nhà.^[9]

Khuyết điểm quan trọng thứ hai được nêu ra trong tài liệu nghiên cứu kể trên, **“Hệ thống hình luật hiện nay đã được làm ra bởi các luật sư, cho các luật sư và kết quả là cả nạn nhân và tội phạm thường chỉ là những kẻ bên lề của việc xử án,”** thật ra còn tệ hại hơn khuyết điểm thứ nhất rất nhiều. Tại sao vậy? Tại vì nó chỉ phục vụ cho các luật sư là những kẻ được hưởng lợi trong các vụ án. Chúng ta ai cũng biết rõ là các luật sư, **ngoại trừ một thiểu số rất nhỏ thật sự có lương tâm và thật sự tin tưởng vào công lý**, luôn luôn nhận biện hộ cho **bất cứ người nào, nghĩa là ngay cả bọn tội phạm, ác ôn côn đồ, miễn là chịu trả tiền cho họ**. Lý do họ nêu ra rất là hợp lý, cao thượng, và đáng được hoan nghênh: mọi người đều vô tội cho đến khi nào đã bị tòa án xử là có tội. Sự thật, trong đa số các vụ án, các luật sư đều biết rõ là **“thân chủ”** của họ đã phạm tội rồi. Gần đây, một nghiên cứu

khoa học rất nghiêm túc của Trường Đại Học Princeton, là đại học được xếp hạng 4 trong 10 đại học tốt nhất của Mỹ,^[10] đã đi đến kết luận là **không có ai tin luật sư cả.**^[11]

Luật Về Quyền Của Nạn Nhân

Nhận ra các khuyết điểm trầm trọng đó trong hình luật, các nhà làm luật tại Hoa Kỳ và Canada càng ngày càng chú trọng nhiều hơn trong việc tìm ra các phương án để điều chỉnh lại những thiếu sót đó, không để cho các nạn nhân phải tiếp tục bị gạt bỏ và chịu thiệt thòi.

Tại Canada, một đạo luật về quyền của nạn nhân, mang tên là **Canadian Victims Bill of Rights**,^[12] đã được Quốc Hội thông qua và ban hành vào ngày 25-7-2015, gồm tất cả 29 điều (Article) về 4 khía cạnh của vấn đề quyền của nạn nhân như sau:

- Thông Tin (Information)
- Bảo Vệ (Protection)
- Tham Gia (Participation)
- Bồi Thường (Restitution)

Về khía cạnh Bồi Thường, đạo luật gồm có 2 điều nguyên văn như sau:

Restitution

Restitution order

16 Every victim has the right to have the court consider making a restitution order against the offender.

Enforcement

17 Every victim in whose favour a restitution order is made has the right, if they are not paid, to have the order entered as a civil court judgment that is enforceable against the offender.

(Xin tạm dịch sang Việt ngữ như sau:

Bồi Thường

Lệnh Bồi Thường

16. Nạn nhân có quyền được tòa án xem xét ra lệnh cho phạm nhân phải bồi thường.

Chấp Pháp

17. Nạn nhân đã được tòa xử phải được bồi thường có quyền, nếu họ không được bồi thường, đưa án lệnh ra tòa hộ để tòa hộ buộc phạm nhân phải thi hành.

Thay Lời Kết

Với việc ban hành của **Canadian Victims Bill of Rights**, các công dân Canada có thể yên tâm phần nào nếu chẳng may rơi vào hoàn cảnh là nạn nhân bị thiệt hại về vật chất và tinh thần trong các vụ phạm pháp. Họ có quyền được yêu cầu tòa án xét xử và ra án lệnh bắt buộc tội phạm phải bồi thường đối với những thiệt hại vật chất và tinh thần của họ. Đây là một bước tiến bộ rất đáng kể về luật pháp nói chung và về hình luật nói riêng tại Canada.

GHI CHÚ:

1. **Killing of Tim McLean**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Killing of Tim McLean - Wikipedia](#)
2. **Mentally ill man who beheaded bus passenger is freed from all supervision**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Mentally ill man who beheaded bus passenger is freed from all supervision | Canada | The Guardian](#)
3. **Payoff unlikely in Greyhound lawsuit, changes possible: expert**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Payoff unlikely in Greyhound lawsuit, changes possible: expert | CBC News](#)
4. **Restorative justice in Canada: what victims should know**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [RESTORATIVE JUSTICE IN CANADA: WHAT VICTIMS SHOULD KNOW \(crcvc.ca\)](#)
5. **John DeLorean trial: 1984**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [John DeLorean Trial: 1984 | Encyclopedia.com](#)
6. **Exclusionary rule**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Exclusionary rule - Wikipedia](#)
7. **Key Daniel Morcombe evidence inadmissible, killer's lawyer says**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Key Daniel Morcombe evidence inadmissible, killer's lawyer says \(9news.com.au\)](#)
8. **Fourth Amendment to the United States Constitution**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Fourth Amendment to the United States Constitution - Wikipedia](#) Tu Chính Án này bảo vệ người dân chống lại việc chính quyền vô cớ khám xét, bắt giữ người dân, nhà cửa, giấy tờ, và vật dụng của họ.
9. **Indianapolis triple murder trial; evidence thrown out**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ sau đây: [Accused killer sent home in Indianapolis triple murder trial | wthr.com](#)
10. **Best universities in the United States 2024**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Best universities in the United States 2024 - University Rankings \(timeshighereducation.com\)](#)
11. Zaretsky, Staci, **Scientific study concludes no one trusts lawyers**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Scientific Study Concludes No One Trusts Lawyers - Above the Law](#)
12. **Canadian Victims Bill of Rights**, tài liệu trực tuyến, có thể đọc toàn văn tại địa chỉ Internet sau đây: [Canadian Victims Bill of Rights \(justice.gc.ca\)](#)

